

УДК 327(477+437.6):355.01»20»

DOI: 10.24144/2078-1431.2024.1(32).198–208

*Рената Чіжмодій, Кристина Ловас,
співробітники НН Інституту євроінтеграційних досліджень
Ужгородського національного університету*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЇ

Статтю присвячено дослідженню динаміки словацько-українських відносин у контексті агресії Росії. Зазначається, що після повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію нашої держави СР надала значну підтримку, включаючи військову, фінансову та гуманітарну допомогу. Проте існує ризик трансформації політичного курсу в країні через вплив проросійських сил, що демонструють національний егоїзм та недовіру до інтеграційних об'єднань.

Результати дослідження допомагають зрозуміти перспективи подальшого співробітництва між Словаччиною та Україною в умовах геополітичних та внутрішньополітичних змін.

Ключові слова: *українсько-словацькі відносини, повномасштабна агресія, російсько-українська війна, внутрішньополітичні зміни, перспективи подальшої співпраці.*

The article is devoted to the study of the dynamics of Slovak-Ukrainian relations in the context of Russian aggression. It is noted that after the full-scale military invasion of the Russian Federation against our country, the SR provided significant support, including military, financial and humanitarian aid. However, there is a risk of transformation of the political course in the country due to the influence of pro-Russian forces, which emphasize national egoism and distrust of integration associations.

The results of the study help to understand the prospects of further cooperation between Slovakia and Ukraine in the conditions of geopolitical and internal political changes.

Keywords: *Ukrainian-Slovak relations, full-scale aggression, Russian-Ukrainian war, domestic political changes, prospects for further cooperation.*

Постановка проблеми. Російсько-українська війна продовжує завдавати серйозної шкоди економіці, суспільству та обороні нашої країни. Підтримка з боку багатьох держав, включаючи Словаччину, яка була односторонньою на початку повномасштабного вторгнення РФ, починає дедалі послаблюватись. У зв'язку з цим важливо проаналізувати зміни, які відбулись у Словаччині, та виявити причини погіршення взаємозв'язків між обома державами.

Мета статті полягає у дослідженні динаміки словацько-українських відносин в умовах агресії Росії та визначенні пріоритетних напрямів подальшої співпраці в умовах внутрішньополітичних змін.

Результати дослідження. Словаччина після повномасштабного вторгнення Росії відкрито засудила агресію Росії проти України, підтримала антиросійські санкції та європейські прагнення України.

Підтвердженням цього став візит 31 травня 2022 р. президентки СР З. Чапутової до України, під час якого вона висловила однозначну солідарність з нашою державою в боротьбі з ворогом та зазначила: «Мої очі та уста говоритимуть про те, що я бачу, всій Європі. Ми надаватимемо і гуманітарну, і військову допомогу надалі. Також приймаємо і прийматимемо українських біженців. Ми захоплюємось Україною, її хоробрістю та безстрашністю» [1]. Ще одним важливим сигналом, який підкреслив підтримку ідеї вступу України до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору, був візит до Києва 28 квітня 2023 року президента Чеської Республіки Петра Павела та президентки Словаччини Зузани Чапутової. Під час зустрічі з Володимиром Зеленським було підписано спільну декларацію про підтримку європейської та євроатлантичної інтеграції нашої держави [2].

Уряд Словаччини під керівництвом прем'єр-міністра Е. Гегера продемонстрував узгодженість із політичною позицією президентки СР, що було підтверджено активною підтримкою національно-визвольної боротьби українського народу. Це виявилось через значущі візити до України, зокрема 8 квітня 2022 року та 31 березня 2023 року. Під час першого з них очільник словацького уряду заявив: «Український народ мужньо захищає свою суверенну державу і нас також. Наш обов'язок – допомагати, а не стояти осторонь і не залишати без уваги втрати людських життів під час агресії Росії» [3]. До того ж прем'єр-міністр наполягав на формуванні нового типу шляху до членства України в ЄС; вів переговори із союзниками щодо домовленості, яка може дозволити Братиславі відправити в Україну важке озброєння; переймався розблокуванням морських портів України для відновлення експорту зерна тощо.

Таким чином, після воєнної агресії РФ проти України Словаччина виявила велику солідарність з нашою державою, активно надаючи гуманітарну та військову допомогу. Влада передала Україні 13 винищувачів МіГ-29, зенітно-ракетний комплекс С-300, близько 30 БМП і десять самохідних гаубиць «Зузана-2», танки Т-72, ракетні боєприпаси для РСЗВ «Град», розмінувальну техніку тощо. Від початку повномасштабного вторгнення та до приходу до влади проросійського прем'єр-міністра Словаччина надала Україні військової допомоги на 671 млн євро [4].

Згідно з інформацією, наданою порталом Statista, в період між 24 січня 2022 року по 15 січня 2024 року з точки зору частки допомоги щодо власного ВВП допомога СР Україні становила 0,65% валового внутрішнього продукту [5].

Варто також наголосити, що, окрім військової та фінансової підтримки України, СР надала соціальну й гуманітарну допомогу, прийнявши понад 100 тисяч українських біженців.

Незважаючи на те, що на початку російсько-української війни офіційна політика СР щодо кремлівського режиму характеризувалася консолі-

дованою позицією, деякі політичні партії демонстрували протилежні погляди і цінності. На противагу продемократичним та проінтеграційним політичним силам, що виходять із пріоритету загальнолюдських цінностей свободи, демократії, прав людини, виступили політичні сили, що є прихильниками національного егоїзму, недовіри до інтеграційних об'єднань, відкрито чи приховано підтримуючи РФ [6].

У контексті наведеної вище інформації словацький політолог Г. Месежніков ще до проведення парламентських виборів у 2023 році давав такі оцінки: «У Словаччині є політичні партії, які відкрито чи приховано виступають проти спільної політики ЄС щодо Кремля та виступають за дружні відносини і співпрацю з Росією, незалежно від її політики, у тому числі тієї, що суперечить фундаментальним принципам міжнародного порядку. Дві такі партії – SMER-SD і SNS – були правлячими партіями в 2012-2020 роках, тоді як у 2012-2016 роках SMER-SD була єдиною правлячою партією з парламентською більшістю. Хоча Словацька Республіка дотримувалася всіх санкцій, запроваджених Європейським Союзом, голосувала на засіданнях Європейської Ради за пропозиції щодо їх продовження, прем'єр-міністр і лідер SMER-SD Роберт Фіцо постійно критикував санкції ЄС і стверджував, що їх слід скасувати» [6].

Отже, зміни в зовнішній та внутрішній політиці почали відбуватися у Словаччині під час передчасних парламентських виборів 30 вересня 2023 року. За результатами голосування популістська соціал-демократична партія «Курс – соціал-демократія» (SMER-SD) під керівництвом колишнього прем'єр-міністра Роберта Фіцо здобула більшість голосів – 23%. Друге місце зайняла проєвропейська ліберальна партія «Прогресивна Словаччина» (Progresívne Slovensko), яка отримала майже 17% голосів. Лівочентристська партія «Голос» (Hlas – sociálna demokracia) колишнього прем'єра Петера Пеллегріні посіла третє місце з результатом 14,7% [7].

Важливо відзначити, що парламентські вибори в Словаччині відбулися достроково в умовах внутрішньополітичної нестабільності та недовіри громадян до влади. У середині грудня 2022 року парламент Словаччини висловив скептицизм щодо коаліційного уряду під керівництвом прем'єра Едуарда Гегера. Це привело до внесення змін до конституції Словаччини 25 січня 2023 року, які отримали підтримку 92 парламентарів і відкрили шлях для проведення передчасних виборів.

У своїй передвиборній кампанії Р. Фіцо зробив російсько-українську війну ключовою частиною свого маніфесту, пообіцявши скасувати військову та політичну підтримку Словаччиною сусідньої України, якщо він повернеться до влади.

За думкою Р. Фіцо, досягнення миру наступить у разі, якщо країни Заходу припинять постачати зброю Україні. Він пояснював позицію своєї партії тим, що необхідно припинити будь-яку військову допомогу Україні, а Європейський Союз повинен перетворитися з постачальника зброї на посередника в мирному процесі. Зокрема, під час виборчої кампанії прем'єр-міністр заявляв, що війну в Україні 2014 року розпочали «українські фашисти», а повернути Крим неможливо [8].

Тому після завершення виборів уряд Словаччини не затвердив чотирнадцятий пакет військової допомоги Україні на суму 40,3 млн євро, запропонований його попередниками. Новообраний прем'єр-міністр підтвердив, що не буде підтримувати військову допомогу Україні, бо «нехай краще 10 років ведуть переговори про мир, ніж 10 років вбивають одне одного без жодного результату» [9].

Однак діюча президентка СР З. Чапутова 19 березня 2024 р. під час брифінгу в Празі наголосила на розбіжностях у позиції нинішнього прем'єр-міністра Словаччини Р. Фіцо та попереднього уряду. За її словами, багато європейських країн вирішили підтримати Україну, щоб посилити переговорну позицію на міжнародній арені, що є цілком чесним і правильним рішенням. Лідерка Словаччини також прокоментувала рішення Чехії, яка вирішила призупинити міжурядові консультації зі Словаччиною. За її словами, сталося це через нещодавні заяви членів словацького уряду [10].

Виходячи з наведеної вище інформації, стає очевидним, що парламентські вибори у Словаччині у 2023 році вплинули на взаємовідносини між Україною та Словаччиною.

Посилення коаліції пов'язано з результатами недавніх президентських виборів. 6 квітня 2024 року у Словаччині завершилося голосування у другому турі виборів президента. Кандидат від словацького націоналістичного лівого уряду Петер Пеллегріні здобув перемогу, отримавши 53,26% голосів, а прозахідний опозиційний кандидат Іван Корчок – 46,73%.

Пеллегріні є лідером партії «Голос», яка входить до парламентської коаліції з партією «Курс – соціал-демократія», яку очолює прем'єр-міністр Роберт Фіцо, і Словацькою національною партією. Перемога на виборах засвідчила зміцнення влади Фіцо, давши йому та його союзникам контроль над стратегічними постами.

Кандидат у президенти підкреслював, що його перемога означає підтримку програми уряду та відмову від «опортуністичного опозиційного центру влади», маючи на увазі колишню ліберальну президентку Зузану Чапутову.

Що ж стосується України, то Пеллегріні називав себе «кандидатом миру» та обіцяв не дати «втягнути Словаччину у війну». Як і словацький прем'єр, новообраний президент, який офіційно займе свій пост після інавгурації 15 червня 2024 року, виступає проти допомоги Україні у протистоянні російській агресії [11].

Перехід до нового уряду в Словаччині та посилення російської пропаганди на цьому тлі, активно використовуваної для поширення маніпулятивних думок у співпраці з місцевими прихильниками, суттєво вплинули на громадськість країни.

Так, за результатами проведеного дослідження у травні 2023 року Центром демократії та стійкості Globsec, одержано такі результати. На запитання про військову допомогу Україні Словаччина була на передостанньому місці серед семи держав Центральної Європи, яка виступила за схвалення допомоги нашій державі. Лише 57% респондентів переконані, що, надаючи військову техніку та зброю, Словаччина допомагає Україні

захиститися від Росії. Однак аж 69% опитаних мають побоювання, що ця допомога спровокує Росію й наближає країну до війни [12].

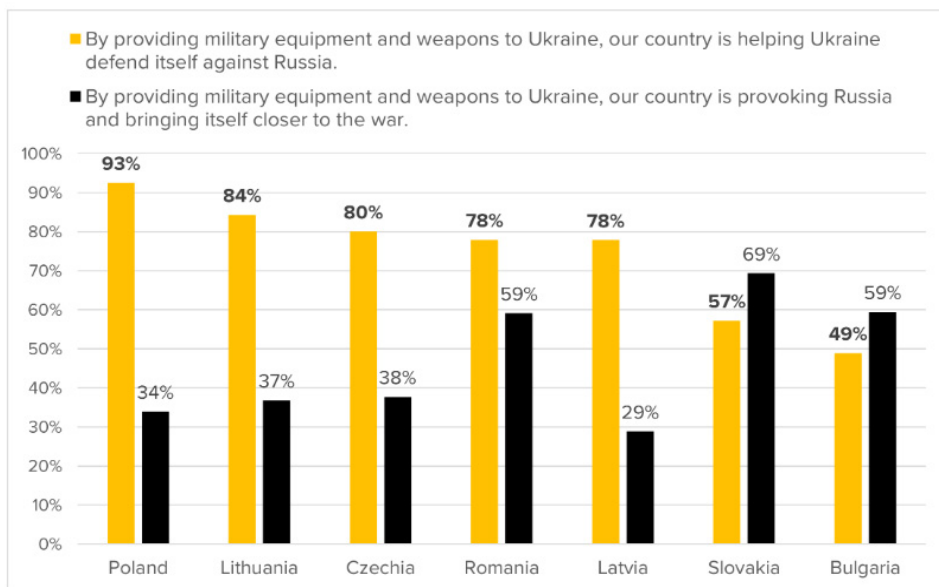

Рис. 1. Результати опитування громадян СР щодо поставок військової техніки та озброєння в Україну, % [12]

Частка респондентів, які вважають, що Росія несе відповідальність за війну в Україні, становить лише 40%, решта звинувачують Захід або саму Україну. До того ж зростає кількість несприятливих оцінок щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України. 26% словаків заперечують можливість членства України в ЄС, а 33% виступають проти членства України в НАТО [12].

Для порівняння слід представити дані про ситуацію, яка відстежувалась у громадській думці на початку агресії Росії з 24 лютого 2022 року. Початково у суспільстві виникло відчуття загрози власній безпеці та обороні. За результатами соціологічного дослідження, проведеного Словацькою академією наук у липні 2022 року (рис. 2), 47% опитаних респондентів висловлювали бажання перемоги України, тоді як лише 19% підтримували Росію. Зрозуміло, що значна частина громадян ще не визначилася з остаточною позицією стосовно відповідальності Росії за розпочату війну. Однак пропутінські настрої, що активізувалися на тлі проросійської влади, змінили погляди в суспільстві на користь підтримки агресора [13].

Тому Словаччина є яскравим прикладом того, як політичні лідери впливають на громадську думку, особливо в суспільстві з високою сприйнятливістю до дезінформації. Словаччина, яка наразі стикається з історично низьким рівнем довіри до інституцій, де лише 18% довіряють уряду та 37% президенту, піддалася впливу з боку опозиційних партій. Вони розгорнули кампанію, критикуючи владу за те, що вона знаходиться на боці України, звинувачуючи її в тому, що іноземні інтереси ставляться на

перше місце порівняно з інтересами та потребами свого населення. Проросійські політики всіх ідеологічних орієнтацій стверджували, що постачання словацької зброї в Україну послаблює боєздатність збройних сил Словацької Республіки, затягує війну і, отже, спричиняє непотрібні людські втрати. Свої симпатії до Росії і фактичну толерантність до агресивної політики російської держави вони маскували туманними заявами про необхідність укладення миру та можливість досягнення угоди [14].

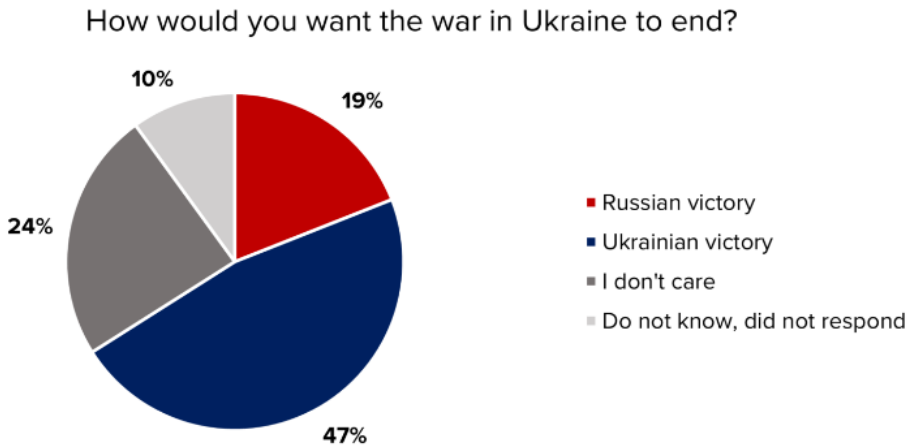

Рис. 2. Прогнозоване завершення війни в Україні з погляду громадян Словаччини у 2022 р. [13]

Незважаючи на загальну напруженість у відносинах між країнами з огляду на жорстку риторику Фіцо та інших політиків, дослідження взаємин вказує на перспективи подальшого співробітництва у певних сферах діяльності, яка не пов'язана із передачею СР збройної допомоги Україні.

Так, 24 січня 2024 року в Ужгороді відбулася зустріч прем'єр-міністрів України та Словаччини Д. Шмигала та Р. Фіцо, за результатами якої було підписано спільну заяву посилення двосторонніх відносин. Цією заявою представники урядів дійшли згоди з низки питань і мають конкретні домовленості, включаючи:

- запевнення прем'єр-міністра Словаччини у повній підтримці прагнень України щодо вступу в Європейський Союз та НАТО;
- налагодження подальшої двосторонньої співпраці, спрямованої на відновлення територіальної цілісності та суверенітету України;
- підтримку СР програми Ukraine Facility, що передбачає виділення Україні 50 млрд євро з Європейського Союзу;
- визнання важливості спільних зусиль для гарантування глобальної продовольчої безпеки, підвищення транзитного потенціалу для експорту української сільськогосподарської продукції;
- підкреслення важливості активної участі Словаччини в процесі відновлення України та призначення віцепрем'єр-міністра, відповідального за план відновлення, стабільності та розвитку економіки знань у Словаччині;

– наголошення на необхідності розвитку військово-технічної співпраці на комерційних засадах [15].

У ході цієї зустрічі Фіцо підкреслив, що Словаччина не надсилатиме Україні зброю, але хоче зосередитися на цивільній та гуманітарній допомозі і передасть гуманітарну допомогу на суму близько 200-220 тисяч євро, вісім автомобілів швидкої допомоги та обладнання для розмінування.

Уряди обох країн домовились зосередитись на трьох проектах співпраці: залізничне сполучення Київ – Кошице, електричне сполучення між Мукачевом і Великими Капушанами та модернізація прикордонного переходу у Вишньому Німецькому.

11 квітня 2024 року Прем'єр-міністр України прибув до Словаччини з робочим візитом, де зустрівся зі своїм словацьким колегою. Д. Шмигаль повідомив, що прибуття до СР пов'язане з проведенням міжурядових консультацій у сфері енергетики, логістики, торгівлі, а також підтримки формули миру Президента України [16].

Під час робочого візиту обговорювалися такі питання, як гуманітарна допомога Україні, будівництво залізниці Київ-Кошице, комерційні поставки зброї, а також плани щодо розмінування українських територій. На порядку денному були переговори щодо спільних проектів транскордонного співробітництва, сфери транспорту, енергетики та оборонної промисловості, а також підтримки України в процесі відновлення після війни. Важливою частиною обговорень стали обіцянки з боку словацької сторони забезпечити коридори для експорту української агропродукції. Крім того, посадовець додав, що Словаччина готова співпрацювати з Україною у військовій галузі на комерційній основі.

Такі зміни у риторичі словацького уряду вказують на прагматичний підхід та зацікавленість у співпраці під час післявоєнного відновлення України, оскільки це й можливість для словацьких компаній та бізнесу брати участь у післявоєнній відбудові України, яка здійснюватиметься переважно за рахунок коштів Європейського Союзу.

До того ж у травні 2023 року відбулося підписання Меморандуму про співпрацю між урядом Словаччини та Кабінетом Міністрів України стосовно розробки спільних проектів у рамках програм Європейського Союзу. Ольга Стефанішина, віцепрем'єр-міністр України з європейської та євроатлантичної інтеграції, спільно з Лівією Вашаковою, віцепрем'єр-міністром з питань плану відновлення та стійкості, та Петером Баліком, міністром інвестицій, регіонального розвитку та інформатизації Словаччини, відзначили важливість взаємин у цьому напрямі.

О. Стефанішина висловила надію, що успішний досвід спільних проектів з Словаччиною буде підтримано іншими країнами. Вона впевнена, що ці проекти, які становлять спільний інтерес, допоможуть розширити фінансові можливості для стабілізації української економіки. Документ також передбачає створення спільної українсько-словацької робочої групи в межах змішаної комісії з питань економічного, промислового і науково-технічного співробітництва для визначення, підготовки та розробки спільних проектів [17].

У контексті наведеного вище аналіз посібника «Словацько-українське транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях як інструмент спільного територіального розвитку та оновлення України» показав, що в рамках Програми транскордонного співробітництва між Угорщиною, Словаччиною, Румунією та Україною (HU-SK-RO-UA) в рамках інструментів ENPI та ENI у 2007-2023 роках було реалізовано загалом 92 проекти за участі суб'єктів обох країн – Словаччини та України – за такою тематичною спрямованістю (рис. 3):

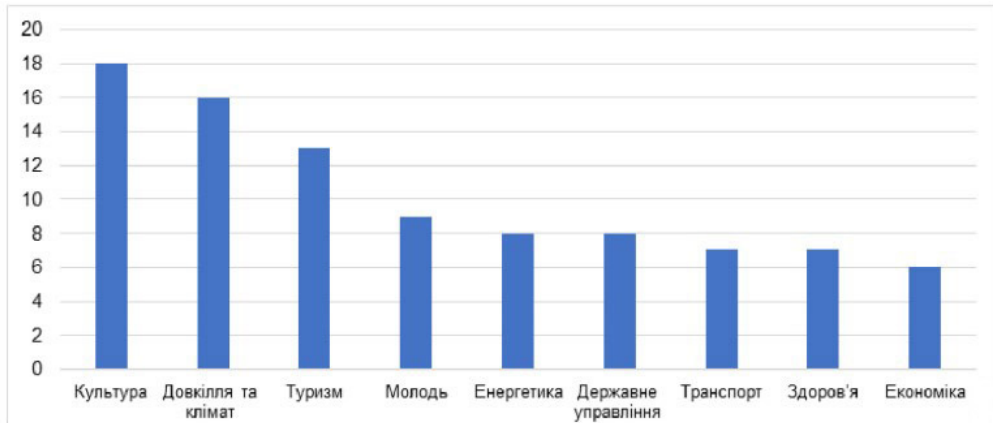

Рис.3. Транскордонні проекти за тематичною спрямованістю [18]

Отже, якщо Словаччина зосереджується на «м'якій» дипломатії та відмовляється від надання зброї в рамках військової допомоги Україні, то потенційними напрямками подальших відносин може стати транскордонне співробітництво у таких сферах, як культура, логістика, екологія, туризм, освіта, економіка, державне управління.

Поряд з тим, перспективними сферами співпраці, взаємовигідними для обох сторін, є відбудова України, реалізація інфраструктурних проєктів, проведення спільних військових навчань та забезпечення енергетичної безпеки.

Висновки. Отже, в умовах сучасних викликів, особливо пов'язаних із воєнною агресією Росії, відносини між Словаччиною та Україною зазнають постійних змін: від однозначної підтримки до вимоги припинення надання допомоги у боротьбі за незалежність та європейські цінності. Не зважаючи на внутрішньополітичні зміни та прихід до влади проросійських політиків, співпраця між Україною та Словаччиною має чимало перспективних напрямів діяльності. Це пов'язано передусім з історичним минулим, спільним кордоном, взаємовигідними інтересами для обох держав.

До того ж, після перемоги над російським ворогом прагнення України відновити свою економіку, стабільну політику й активні міжнародні відносини сприятимуть рівноправній і корисній співпраці з найближчими сусідами та партнерами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Президентка Словаччини відвідала Бородянку та Ірпінь. URL: https://lb.ua/world/2022/05/31/518541_prezidentka_slovachchini_vidvidala.html
2. Ukraine, Czechia, and Slovakia discuss establishing special tribunal against Russia. URL: <https://rubryka.com/en/2023/04/28/shmygal-pavel-ta-chaputova-obgovoryly-pytannya-stvorennya-spetstrybunalu-proty-rosiyi/>
3. Прем'єр Словаччини Едуард Херєр «привіз» до України систему ППО С-300. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/165529>
4. Slovakia allows arms export to Ukraine. URL: <https://rubryka.com/en/2024/01/18/i-v-ukrayinu-tezh-parlament-slovachchynu-dozvolyv-eksport-zbroji/>
5. Total bilateral aid commitments to Ukraine as a percentage of 2021 donor country gross domestic product (GDP) between January 24, 2022 and January 15, 2024, by country. URL: <https://www.statista.com/statistics/1303450/bilateral-aid-to-ukraine-in-a-percent-of-donor-gdp/>
6. Месежніков Г. Словаччина в контексті агресії Росії проти України: внутрішній та зовнішньополітичний аспекти // Геополітика України: історія і сучасність: збірник наукових праць. 2022. Вип. 1(28), С. 29-45.
7. Результати парламентських виборів у Словаччині / Національний Інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodnividnosyny/rezultatyparlamentskykh-vyboriv-u-slovachchyn>
8. Slovakia's new populist PM announces halt of military aid to Ukraine. URL: <https://www.france24.com/en/europe/20231026-slovakia-announces-halt-of-military-aid-to-ukraine>
9. Словаччина відмовила Україні в черговому пакеті військової допомоги на 40 мільйонів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/8/706362/>
10. Президентка Словаччини прокоментувала антиукраїнську позицію уряду Фіцо. URL: https://lb.ua/world/2024/03/19/604067_prezidentka_slovachchini.html
11. Хто перемагає на виборах президента Словаччини: попередні результати. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/hto-peremagae-viborah-prezidenta-slovachchini-1712393449.html>
12. Central and Eastern Europe second year into the war: United we stand, with some exceptions. URL: <https://www.globsec.org/what-we-do/press-releases/central-and-eastern-europe-second-year-war-united-we-stand-some>
13. New poll: Slovaks want Ukraine to win the war, not Russia. URL: <https://www.globsec.org/what-we-do/press-releases/new-poll-slovaks-want-ukraine-win-war-not-russia>
14. Mesežnikov Grigorij. Bezpečnosť a obrana Slovenskej republiky optikou verejnej mienky 1993-2023. URL: https://www.ivo.sk/buxus/docs//publikacie/subory/Bezpecnost_a_obrana_optikou_verejnej_mienky.pdf
15. Фіцо й Шмигаль підписали спільну заяву, яка посилить двосторонні відносини: про що домовились представники урядів. URL: <https://suspilne.media/uzhhorod/668516-fico-j-smigal-pidpisali-spilnu-zaavu-aka-posilit-dvostoronni-vidnosini-pro-so-domovilis-predstavniki-uradiv/>
16. Energetika, aj obnova po konci vojny. Fico a Šmyhal sa stretli v Michalovciach. Kyjev a Košice spojí železnica. URL: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/706187-fico-a-smyhal-v-michalovciach-na-susedovi-nam-zalezi-odkazuje-vlada-ukrajine/>

17. Україна та Словаччина уклали Меморандум щодо співробітництва у підготовці спільних проєктів для програм ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-slovachchyna-uklaly-memorandum-shchodo-spivrobitnytstva-u-pidhotovtsi-spilnykh-proektiv-dlia-program-ies>
18. Дулеба О., Оравцова В., Гавалцова А. Словацько-українське транскордонне співробітництво на місцевому та регіональному рівнях як інструмент спільного територіального розвитку та оновлення України: посібник з планування та реалізації проєктів транскордонного співробітництва. Братислава, 2023. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/transkordonne_spivr_web_0.pdf

REFERENCES

1. Prezydentka Slovacchyny vidvidala Borodyanku ta Irpin [The President of Slovakia visited Borodyanka and Irpin]. *lb.ua*. Retrieved from https://lb.ua/world/2022/05/31/518541_prezidentka_slovachchini_vidvidala.html [in Ukrainian].
2. Ukraine, Czechia, and Slovakia discuss establishing special tribunal against Russia. *rubryka.com*. Retrieved from <https://rubryka.com/en/2023/04/28/shmygal-pavel-ta-chaputova-> [in English].
3. Premyer Slovacchyny Eduard Kheher «pryviz» do Ukrayiny systemu PPOS-300 [Slovak Prime Minister Eduard Heger “brought” the S-300 air defense system to Ukraine]. *umoloda.kyiv.ua*. Retrieved from <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/165529> [in Ukrainian].
4. Slovakia allows arms export to Ukraine. *rubryka.com*. Retrieved from <https://rubryka.com/en/2024/01/18/i-v-ukrayinu-tezh-parlament-slovachchyny-dozvolyv-eksport-zbroji/> [in English].
5. Total bilateral aid commitments to Ukraine as a percentage of 2021 donor country gross domestic product (GDP) between January 24, 2022 and January 15, 2024, by country. *www.statista.com*. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/1303450/bilateral-aid-to-ukraine-in-a-percent-of-donor-gdp/> [in English].
6. Mesezhnikov, G. (2022). Slovacchyna v konteksti ahresiyi Rosiyi proty Ukrayiny: vnutrishniy ta zovnishn'opolitychnyy aspekty [Slovakia in the context of Russia's aggression against Ukraine: domestic and foreign political aspects]. *Heopolityka Ukrayiny: istoriya i suchasnist': zbirnyk naukovykh prats - Geopolitics of Ukraine: history and modernity: a collection of scientific works*, 1(28), 29-45 [in Ukrainian].
7. Rezul'taty parlament-s'kykh vyboriv u Slovacchyni [Results of parliamentary elections in Slovakia]. *niss.gov.ua*. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-> [in Ukrainian].
8. Slovakia's new populist PM announces halt of military aid to Ukraine. *www.france24.com*. Retrieved from <https://www.france24.com/en/europe/20231026-slovakia-announces-halt-of-military-aid-to-ukraine> [in English].
9. Slovacchyna vidmovyla Ukrayini v chervovomu paketi viys'kovoyi dopomohy na 40 mil'yoniv [Slovakia refused another 40 million military aid package to Ukraine]. *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/8/706362/> [in Ukrainian].

10. Prezidentka Slovacchyny prokomentovala antyukrayins'ku pozytsiyu uryadu Fitso [The President of Slovakia commented on the anti-Ukrainian position of Fico's government]. *lb.ua*. Retrieved from https://lb.ua/world/2024/03/19/604067_prezidentka_slovachchini.html [in Ukrainian].
11. Khto peremahaye na vyborakh prezidenta Slovacchyny: poperedni rezultaty [Who wins the Slovak presidential election: preliminary results]. *www.rbc.ua*. Retrieved from <https://www.rbc.ua/rus/news/hto-peremagae-viborah-prezidenta-slovachchini-1712393449.html> [in Ukrainian].
12. Central and Eastern Europe second year into the war: United we stand, with some exceptions. *www.globsec.org*. Retrieved from <https://www.globsec.org/what-we-do/press-releases/central-and-eastern-europe-second-year-war-united-we-stand-some> [in English].
13. New poll: Slovaks want Ukraine to win the war, not Russia. *www.globsec.org*. Retrieved from <https://www.globsec.org/what-we-do/press-releases/new-poll-slovaks-want-ukraine-win-war-not-russia> [in English].
14. Mesežnikov, G. (2023). Bezpečnosť a obrana Slovenskej republiky optikou verejnej mienky 1993-2023. *www.ivo.sk*. Retrieved from https://www.ivo.sk/buxus/docs//publikacie/subory/Bezpecnost_a_obrana_optikou_verejnej_mienky.pdf [in Slovak].
15. Fitso y Shmyhal' pidpysaly spil'nu zayavu, yaka posylyt' dvostoronni vidnosyny: pro shcho domovylys' predstavnyky uryadiv [Fico and Shmyhal signed a joint statement that will strengthen bilateral relations: what the representatives of the governments agreed on]. *suspilne.media*. Retrieved from <https://suspilne.media/uzhhorod/668516-fico-j-smigal-pidpysali-spilnu-zaavu-aka-posilit-dvostoronni-vidnosini-pro-so-domovilis-predstavniki-uradiv/> [in English].
16. Energetika, aj obnova po konci vojny. Fico a Šmyhal sa stretli v Michalovciach. Kyjev a Košice spojí železnica. *spravy.pravda.sk*. Retrieved from <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/706187-fico-a-smyhal-v-michalovciach-na-susedovi-nam-zalezi-od-kazuje-vlada-ukrajine/> [in Slovak].
17. Ukrajina ta Slovacchyna uklaly Memorandum shchodo spivrobotnytstva u pidhotovtsi spil'nykh proektiv dlya prohram YES [Ukraine and Slovakia signed a Memorandum on cooperation in the preparation of joint projects for EU programs]. *www.kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-ta-slovacchyna-uklaly-memorandum-shchodo-spivrobotnytstva-u-pidhotovtsi-spilnykh-proektiv-dlia-prohram-iesn> [in Ukrainian].
18. Shcho oznachaye peremoha prorosiys'kykh syl na vyborakh u Slovacchyni [What does the victory of pro-Russian forces mean in the elections in Slovakia]. *www.holosameryky.com*. Retrieved from <https://www.holosameryky.com/a/slovacchyna-prorosiiska-partiia-peremoha/7292261.html> [in Ukrainian].
19. Duleba, O., Oravcova, V. & Gavalcova, A. (2023). Slovats'ko-ukrayins'ke transkordonne spivrobotnytstvo na mistsevomu ta rehional'nomu rivnyakh yak instrument spil'noho terytorial'noho rozvytku ta onovlennya Ukrainy: posibnyk z planuvannya ta realizatsiyi proektiv transkordonnoho spivrobotnytstva [*Slovak-Ukrainian cross-border cooperation at the local and regional levels as a tool for joint territorial development and renewal of Ukraine: a guide to planning and implementing cross-border cooperation projects*]. Bratislava. Retrieved from https://auc.org.ua/sites/default/files/library/transkordonne-spivr_web_0.pdf [in Ukrainian].